

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

_____ Анатолій ДІБРОВА

“30” травня 2023 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри економіки

Протокол № 15 від “29” травня 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ Вікторія БАЙДАЛА

”РОЗГЛЯНУТО ”

Гарант ОП «Економіка підприємства»

_____ Тетяна ГУЦУЛ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

спеціальність 051 – «Економіка»

освітня програма «Економіка підприємства»

Факультет економічний

Розробник: к.т.н., доцент Чередніченко О.О.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни «Економіка розвитку»

Курс присвячений вивченню сутності процесів розвитку та його соціально-економічних типів; дослідженню природних та соціально-економічних передумов прогресивного розвитку системи; неадитивності економічної системи як принципової незвідності її властивостей до суми властивостей її складників та, відповідно, набуття нею емерджентних властивостей.

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	<i>Магістр</i>	
Спеціальність	<i>051 - «Економіка»</i>	
Освітня програма	<i>«Економіка підприємства»</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>Іспит</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	1	2
Лекційні заняття	15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	6 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	105	138
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3 год	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення: формування знань, навиків і світогляду, які необхідні при управлінні процесами економічного розвитку.

Завдання вивчення дисципліни:

засвоєння теоретико-прикладних засад формування, розвитку, причинно-наслідкових зв'язків та механізмів функціонування економічних систем; вивчення впливу універсальних законів розвитку матеріально-енергетичних процесів на функціонування економічної системи.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність визначати та розв'язувати складні економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов та вимог

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

фахові (спеціальні) компетентності (СК):

СК 1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.

СК 5. Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

СК 9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проектів у соціально-економічній сфері.

Програмні результати навчання (ПРН):

1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

3. Вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності.

6. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та уміння управляти персоналом і працювати в команді.

7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

10. Застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами.

11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.

13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для: повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Т 1. Економіка розвитку як галузь економіки

Об'єктивний характер циклічності економічного розвитку. Фактори економічних циклів. Теорії економічних циклів. Об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження економічної кон'юнктури. Джерела економічного зростання. Типи економічного зростання. Внутрішні джерела економічного зростання. Зовнішні джерела економічного зростання. Циклічність економічного розвитку і структурні зміни в економіці. Циклічність і технологічні уклади. Динаміка економічного розвитку та економічна безпека. Сучасна динаміка розвитку світової економіки. Проблеми синхронізації динаміки світової і національних економік. Національні інтереси та моделі економічного розвитку.

Т 2. Теорії економіки розвитку.

Основні моделі та теорії економічного розвитку. Їх класифікація та сутність. Модель лінійних стадій розвитку (зростання); теорія структурних трансформацій; теорія зовнішньої залежності; неокласична модель вільного ринку; теорія ендогенного зростання; модель сталого розвитку. Характеристика факторів економічного зростання як основи забезпечення гомеостазису економічної системи. Основні види економічного зростання.

Т 3. Системний підхід як базис наукових досліджень розвитку економіки

Предмет, основні принципи і завдання економіки розвитку. Зміст визначення. Предмет, завдання і функції економіки розвитку. Поняття системного підходу. Системний підхід як методологічний базис наукових досліджень. Принципи системного підходу. Системний аналіз у наукових дослідженнях. Методи та процедура системного аналізу. Практичне застосування результатів системного підходу. Моделювання систем та його застосування у публічному управлінні. Методологічні проблеми нелінійної науки. Зміна засад розуміння реальності в сучасній науковій картині світу: від незмінності до глобального еволюціонізму. Синергетика як загальнонаукова дослідницька програма вивчення процесів самоорганізації.

Т 4. Роль змін у розвитку відкритих соціально-економічних систем

Економічна система та її класифікація. Типи, види та моделі економічних систем. Сучасні економічні системи. Різні підходи до визначення їх втримування. Можливість варіацій економік у рамках однотипних суспільних систем. Наявність специфічних (загальних і часток) критеріїв ефективності в різних типах економічних систем. Проблема універсальних критеріїв для міжтипового зіставлення економічних систем. Моделювання систем та його застосування.

Змістовий модуль 2. СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ФАКТОРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Т 5. Інформація як базис розвитку

Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень. Види та джерела інформації та їхнє використання в науково-дослідницькій роботі. Становлення та розвиток інформаційного суспільства. Місце та роль інформації в інформаційному суспільстві.

Т 6. Час як системоутворюючий фактор розвитку економіки

Оцінка часу як ресурсу. Економічні властивості і функції часу. Взаємна конвертація параметрів часу та економічної системи. Основні напрями обліку фактору часу в економічних процесах та явищах.

Т 7. Морально-етична компонента як фактор розвитку соціально-економічних систем

Передумови зростання ролі моральності у сучасному суспільстві. співвідношення моралі і етики. Діалектичний зв'язок між моральністю і економікою. Економічний вимір моральності та її роль у підвищенні ефективності функціонування економічних систем

Ключове питання етики бізнесу. Економічні функції моральності. Етичний вимір економічного часу.

Т 8. Розвиток, саморозвиток і самоорганізація економічної системи

Загальні підходи до визначення індикаторів сталого розвитку. Індикативний аналіз сталого технологічного розвитку. Характеристика екологічних індикаторів сталого розвитку. Характеристика економічних індикаторів сталого розвитку. Характеристика соціальних індикаторів сталого розвитку. Загальна методологія розрахунку індикаторів сталого розвитку. Приклади комплексних індикаторів сталого розвитку. Індекс людського розвитку. Показник реального прогресу. Індекс живої планети. Індекс екологічної сталості. Індекс екологічного виконання. Індекс щасливої планети. Добір, встановлення і аналіз отриманих даних та індикаторів. Аналіз місцевого розвитку за допомогою індикаторів

Т 9. Механізм формування стійкості економічної системи

Сутність понять економічна стійкість (стабільність) і нестабільність. Стабільність ринкової економіки як передумова стійкості підприємств. Методичні основи оцінювання економічної стійкості підприємств. Сутність управління економічною стійкістю.

Т 10. Синергетичні основи розвитку економічних систем та їх емерджентні властивості

Синергетика як загальнонаукова дослідницька програма вивчення процесів самоорганізації. Сутність та умови прояву синергізму. Синергетичний ефект в економічних системах. Формування емерджентних властивостей економічних систем. Особливості прояву синергетичних ефектів та емерджентності в економіці України

Т 11. Балансування рівня гомеостазів у системі «людина - навколишнє середовище – економічний розвиток»

Навколишнє середовище та економічний розвиток: взаємозалежності й суперечності Екологічні орієнтири діяльності відповідального бізнесу у системі «людина – навколишнє середовище – економічний розвиток» Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку суспільства

Структура навчальної дисципліни «Економіка розвитку»
повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд	с.р.		л	п	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади формування та розвитку економічних систем										
Тема 1. Економіка розвитку як галузь економіки	9	2	2		5	14	2	2		10
Тема 2. Теорії економіки розвитку	12	1	2		10					
Тема 3. Системний підхід як базис наукових досліджень розвитку економіки	16	2	4		10	14	2	2		10
Тема 4. Роль змін у розвитку відкритих соціально-економічних систем	18	2	4		10	15				15
Разом за змістовим модулем 1	54	7	12		35	43	4	4		35
Змістовий модуль 2. Системоутворюючі фактори та їх вплив на розвиток економічної системи										
Тема 5. Інформація як базис розвитку	12	1	2		10	13				13
Тема 6. Час як системоутворюючий фактор розвитку економіки	14	1	2		10	15				15
Тема 7. Морально-етична компонента як фактор розвитку соціально-економічних систем	12	1	2		10	15				15
Тема 8. Розвиток, саморозвиток і самоорганізація економічної системи	12	1	2		10	15				15
Тема 9. Механізм формування стійкості економічної системи	14	1	2		10	15				15
Тема 10. Синергетичні основи розвитку економічних систем та їх емерджентні властивості	16	2	4		10	15				15
Тема 11. Балансування рівня гомеостазів у системі «людина - навколишнє середовище – економічний розвиток»	16	1	4		10	19	2	2		15
Разом за змістовим модулем 2	96	8	18		70	107	2	2		103
Усього годин	150	15	30		105	150	6	6		138

4. Темі семінарських занять
(не передбачені навчальним планом)

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економіка розвитку як галузь економіки	2
2	Теорії економіки розвитку	2
3	Системний підхід як базис наукових досліджень розвитку економіки	4
4	Роль змін у розвитку відкритих соціально-економічних систем	4
5	Інформація як базис розвитку	2
6	Час як системоутворюючий фактор розвитку економіки	2
7	Морально-етична компонента як фактор розвитку соціально-економічних систем	2
8	Розвиток, саморозвиток і самоорганізація економічної системи	2
9	Механізм формування стійкості економічної системи	2
10	Синергетичні основи розвитку економічних систем та їх емерджентні властивості	4
11	Балансування рівня гомеостазів у системі «людина - навколишнє середовище – економічний розвиток»	4
Разом		30

6. Теми лабораторних занять (не передбачені навчальним планом)

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економіка розвитку як галузь економіки	5
2	Теорії економіки розвитку	10
3	Системний підхід як базис наукових досліджень розвитку економіки	10
4	Роль змін у розвитку відкритих соціально-економічних систем	10
5	Інформація як базис розвитку	10
6	Час як системоутворюючий фактор розвитку економіки	10
7	Морально-етична компонента як фактор розвитку соціально-економічних систем	10
8	Розвиток, саморозвиток і самоорганізація економічної системи	10
9	Механізм формування стійкості економічної системи	10
10	Синергетичні основи розвитку економічних систем та їх емерджентні властивості	10
11	Балансування рівня гомеостазів у системі «людина - навколишнє середовище – економічний розвиток»	10
Разом		105

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

1. Поняття системи
2. Адитивність та неадитивність систем
3. Конвергенційні властивості складових системи як основа емерджентності
4. Сутність та складові соціально-економічної системи
5. Властивості соціально-економічних систем
6. Підходи до системної трансформації соціально-економічної системи
7. Сутність росту, розвитку, трансформації
8. Поняття порядку та хаосу
9. Соціально-економічні типи економічного розвитку
10. Показники розвитку світового господарства
11. Сутність та умови прояву синергізму в економіці
12. Фактори виникнення і форми прояву синергетичних ефектів
13. Види синергізму в економічних системах
14. Емерджентність як результат конвергенційних властивостей складових економічної системи
15. Економічні властивості та функції часу
16. Час як мультиплікатор результатів функціонування економічної системи
17. Енергія як основа функціонування соціально-економічної системи
18. Економічна ефективність як наслідок енергетичної та синергетичної впорядкованості
19. Роль інформації у формуванні і розвитку соціально-економічної системи
20. Рівні та форми інформаційної реальності
21. Якісна та кількісна оцінка інформації
22. Економіка країни як соціально-економічний простір (універсум)
23. Роль структури та ієрархії у формуванні систем
24. Економічний процес як базовий системоутворюючий елемент економічного простору
25. Передумови посилення ролі доброчесності у сучасному суспільстві
26. Економічний вимір доброчесності
27. Роль доброчесності у підвищенні ефективності економічних систем
28. Модель лінійних стадій розвитку (зростання)
29. Теорія структурних трансформацій
30. Теорія зовнішньої залежності
31. Неокласична модель вільного ринку
32. Теорія ендегенного зростання
33. Модель сталого розвитку.
34. Індикатори рівня соціально-економічного розвитку (Демографічна ситуація. Зайнятість та безробіття. Освіта. Расові, національна та релігійні відмінності. Географічні та природні фактори).
35. Синергізм в економічних системах
36. Концепція «синьої» економіки
37. Чому "ресурсне прокляття" окремих країн заважає їм досягти технологічного лідерства і стати геостратегічними гравцями?
38. Сутність та основна мета економіки розвитку
39. Сутність та основні показники економічного зростання
40. Модель лінійних етапів зростання
41. Конкретизуйте ефекти впливу «голландської хвороби» на економіку країни
42. Періодизація економічного розвитку
43. Типи явищ за темпами економічного зростання
44. Системний підхід як базис наукових досліджень розвитку економіки
45. Соціально-економічна система як складна ймовірнісна динамічна система
46. Економічний розвиток як економічна категорія
47. Синергетичні основи розвитку економічних систем та їх емерджентні властивості
48. Час як системоутворюючий фактор розвитку економіки

49. Енергетичні основи розвитку
50. Інформація як базис розвитку
51. Простір існування та розвитку економічних систем
52. Етична компонента як фактор розвитку соціально-економічних систем
53. Моделі та теорії економічного розвитку. Основні фактори економічного зростання
54. Індикатори рівня соціально-економічного розвитку

Тестові завдання

1. Принцип системного аналізу, який передбачає постійний розвиток у часі об'єкта, що досліджується:

1. цілісний погляд;
2. інтерактивний підхід;
3. еволюційний підхід.

2. Принципова незвідність властивостей системи до суми властивостей її складників:

1. адитивність;
2. структура;
3. неадитивність;
4. невизначеність.

3. Розвиток соціально-економічної системи залежить від факторів:

1. закономірних і сутнісних;
2. екзогенних та ендегенних;
3. акумулятивних і невизначених.

4. Різниця між результатом спільних зусиль декількох бізнес-одиниць до підсумкових показників їх автономної роботи:

1. економічний ефект;
2. синергетичний ефект;
3. ефект Гіффена.

5. Чи правильним є твердження, що джерелом та носієм емерджентних властивостей є структура системи (у т.ч. економічної)?

1. Так;
2. Ні;
3. Правильне по відношенню лише до економічної системи.

6. Коли реалізація цілей стійкого розвитку досягається одночасно зі стійкістю соціально-економічної системи та біосфери, має місце:

1. стабільна стійкість системи;
2. слабка стійкість системи;
3. рівноважна стійкість системи;
4. сильна стійкість системи.

7. Максимальна межа ефективності функціонування системи відповідає рівню її:

1. централізації;
2. регресивного розвитку
3. інформаційної складності;
4. стійкості функціонування.

8. Дайте визначення ефективності системи:

- 1 властивість системи повертатися в початковий стан;
- 2 властивість системи, що характеризує її відповідність цільовим призначенням в певних умовах використання і з урахуванням витрат на її проектування, виготовлення і експлуатацію;
- 3 характеристика системи, при якій всі елементи мають ряд загальних властивостей;
- 4 характеристика системи, яка вказує ступінь впливу кожного елемента на систему в цілому

9. У систему цілей розвитку економіки поряд із традиційними економічними компонентами А. Маршал включав:

- 1 вільний час, прибуток
- 2 можливості творчого розвитку, умови праці та відпочинку
- 3 прибуток, умови праці та відпочинку
- 4 всі відповіді правильні

10. Чи правильним є твердження: «Ефект масштабу виникає внаслідок широкомасштабних операцій: він базується на Законі зниження сукупних витрат (на 20-30% при кожному подвоєнні обсягів виробництва) та на більш повному використанні потужностей».

- 1 так
- 2 ні

11. Яка стадія зростання відсутня в концепції переходу до "самопідтримки зростання"?

- 1 підготовка до підйому
- 2 підйом
- 3 суспільство низького масового споживання
- 4 традиційне суспільство

12. Процес функціонування та еволюції економічної системи в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів – це...

13. Дайте визначення економічного розвитку:

- 1 регулярне розширення масштабів діяльності всіх суб'єктів господарювання, яке виявляється у збільшенні розмірів ВВП, ВНП, НД в країні в цілому і на душу населення;
- 2 властивість системи, що характеризує її відповідність цільовим призначенням в певних умовах використання і з урахуванням витрат на її проектування, виготовлення і експлуатацію;
- 3 процес функціонування та еволюції економічної системи в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів;
- 4 характеристика системи, яка вказує ступінь впливу кожного елемента на систему в цілому

14. «Формула» синергії:

- 1 $2 + 2 = 4$
- 2 $2 + 2 = 5$
- 3 $2 + 2 = 0$
- 4 $2 - 2 = 0$

15. Чи правильним є твердження: «Згідно концепції Й. Шумпетера, всі підприємці – бізнесмени, але не всі бізнесмени – підприємці».

- 1 так
- 2 ні

16. Виберіть теорії економіки розвитку:

- 1 теорія економічного націоналізму
- 2 теорія структурних змін
- 3 теорії міжнародної залежності
- 4 теорія неомеркантилізму

17. Зміна обсягу виробництва, викликана зміною всіх використаних факторів виробництва, яка базується на законі зниження сукупних витрат (на 20-30% при кожному подвоєнні обсягів виробництва) та на більш повному використанні потужностей – це...

18. До синергетичних ефектів в економіці належать: :

- 1 ефект масштабу
- 2 ефект інтеграції
- 3 ефект Гіффена
- 4 ефект конгломерату

19. Яка зі стадій економічного зростання по Ростоу відповідає етапу технічного прогреса?

- 1 підготовка до підйому

- 2 підйом
- 3 рух до суспільства загального споживання
- 4 суспільство загального споживання

20. Індекс людського розвитку (ІЛР) – це:

1. показник, що розраховується для міждержавного порівняння рівня людського росту і потенціалу досліджуваної території, як основних характеристик
2. розрахунки людського інтелекту для міждержавного порівняння
3. інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території
4. інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння людського потенціалу досліджуваної території, виражений в грошовій формі

21. Згідно моделі Є. Домара, якщо α - гранична продуктивність капіталу, s - гранична схильність до заощадження, то рівноважний темп зростання доходу (при якому повністю використовуються виробничі потужності):

1. прямо пропорційний s і обернено α ;
2. обернено пропорційний s і прямо α ;
3. прямо пропорційний s і α ;
4. обернено пропорційний s і α

22. Основні форми теорії структурних змін:

1. кореляційно-регресійна модель;
2. двосекторна модель надлишку В. Льюїса;
3. модель підходу до розвитку Холліса Ченері;
4. монографічна форма

23. Ефект конгломерату означає:

- 1 рівень товарності
- 2 збільшення кількості підрозділів розподіляє ризик, чим збільшує його
- 3 збільшення кількості підрозділів розподіляє ризик, чим зменшує його
- 4 рівень рентабельності

Зразок екзаменаційного білета

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС магістр напряму підготовки/ спеціальність Економіка підприємства	Кафедра економіки	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Економіка розвитку»	Затверджую Зав. кафедри (підпис) Байдала В.В.

Теоретичні питання

- Сутність росту, розвитку, трансформації
- Емерджентність як результат конвергенційних властивостей складових економічної системи

Тестові завдання

1. Дайте визначення ефективності системи:	
1	властивість системи повертатися в початковий стан;
2	властивість системи, що характеризує її відповідність цільовим призначенням в певних умовах використання і з урахуванням витрат на її проектування, виготовлення і експлуатацію;
3	характеристика системи, при якій всі елементи мають ряд загальних властивостей;
4	характеристика системи, яка вказує ступінь впливу кожного елемента на систему в цілому

2. У систему цілей розвитку економіки поряд із традиційними економічними компонентами А. Маршал включав:	
1	вільний час, прибуток
2	можливості творчого розвитку, умови праці та відпочинку
3	прибуток, умови праці та відпочинку
4	всі відповіді правильні

3. Чи правильним є твердження: «Ефект масштабу виникає внаслідок широкомасштабних операцій: він базується на Законі зниження сукупних витрат (на 20-30% при кожному подвоєнні обсягів виробництва) та на більш повному використанні потужностей».	
1	так
2	ні

4. Яка стадія зростання відсутня в концепції переходу до "самопідтримки зростання"?	
1	підготовка до підйому
2	підйом
3	суспільство низького масового споживання
4	традиційне суспільство

5. Процес функціонування та еволюції економічної системи в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів – це...

6. Дайте визначення економічного розвитку:	
1	регулярне розширення масштабів діяльності всіх суб'єктів господарювання, яке виявляється у збільшенні розмірів ВВП, ВНП, НД в країні в цілому і на душу населення;
2	властивість системи, що характеризує її відповідність цільовим призначенням в певних умовах використання і з урахуванням витрат на її проектування, виготовлення і експлуатацію;

3	процес функціонування та еволюції економічної системи в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів;
4	характеристика системи, яка вказує ступінь впливу кожного елемента на систему в цілому

7. «Формула» синергії:	
1	$2 + 2 = 4$
2	$2 + 2 = 5$
3	$2 + 2 = 0$
4	$2 - 2 = 0$

8. Виберіть теорії економіки розвитку:	
1	теорія економічного націоналізму
2	теорія структурних змін
3	<u>теорії міжнародної залежності</u>
4	теорія неомеркантилізму

9. Зміна обсягу виробництва, викликана зміною всіх використаних факторів виробництва, яка базується на законі зниження сукупних витрат (на 20-30% при кожному подвоєнні обсягів виробництва) та на більш повному використанні потужностей – це...

10. Задача. ВВП Розрахуйте зміни в доході і капіталі відповідно до моделі теорії зростання Євсея Девіда Домара, якщо $s = 0,7$ (гранична схильність до споживання), $\alpha = 0,4$ (гранична продуктивність капіталу), $\Delta I = 90$ (зміна в інвестиціях).

8. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

9. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до «Положення про екзамен та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого вченою радою НУБіП України 26 квітня 2023 року, протокол № 10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквиуму тощо, що можна оцінити чисельно.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен - це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік - це форма атестації, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння здобувачем вищої освіти програми виробничої практики, підготовки та захисту курсової роботи (проекту).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог робочого навчального плану у терміни, передбачені графіком освітнього процесу. Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

10. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 26.04.2023 р. протокол № 10)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

11. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс «Економіка розвитку» URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3724>
2. Економіка розвитку: Навчальний посібник. О.О. Чередніченко, Т.В.Мірзоева, Л.М. Степасюк, О.А. Томашевська. К. «ЦП «КОМПРИНТ»». 2022. - 405 с.

12. Рекомендовані джерела інформації

1. Мельник Л.Г. Экономика развития: учебник. Сумы: Университетская книга, 2017. 352 с.
2. Економіка розвитку: Підручник / За ред. д.е.н., проф. І.В. Сало. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. – 590с.
3. Дуайт Перкінс, Стивен Раделет и Дэвид Линдауэр, Экономика развития , 6-е издание (Нью-Йорк: WWNorton & Company, 2006).
4. Ягельська К.Ю. Випереджаючий національний економічний розвиток: теоретико-методологічний та прикладний аспекти. — К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2015. — 350 с.
5. Сучасні вимірники рівня розвитку структурних та інституційних характеристик національної та глобальної економік: Навч.-метод. посіб. / Козюк В.В. та ін. Тернопіль: Вектор, 2015. С. 6-7.
6. Длугопольський О.В. Збірник кейсів з вивчення дисципліни «Аналіз політики» для студентів освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Аналітична економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка». Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 59 с.
7. Економіка розвитку протягом десятиліть: критичний погляд на 30 років звіту про світовий розвиток Публікації Світового банку, Вашингтон, округ Колумбія (2009)
8. Мейер, Джеральд М. та Джеймс Е. Раух. Провідні питання економічного розвитку. 8-е видання Oxford University Press, 2005.
9. М. Ніколас Дж. Фірзлі: 'Кінець глобалізації? Економічна політика в постнеоконівський вік', Revue Analyze Financière, 3 кв. 2016 р. – Вип. 60
10. Бардхан, Пранаб К. і Крістофер Удрі (2000) Мікроекономіка розвитку, Оксфорд
11. Ростов, В.В. "П'ять стадій росту". Розвиток та нерозвиненість: політична економія глобальної нерівності. 3-е вид. С. 123–31. Видання Селігсон, Мітчелл та Джон Пасс-Сміт. Боулдер, Колорадо: Видавництво Лінн Ріннер, 2003.
12. Довідник з економіки розвитку, Elsevier.
13. Державна служба статистики України. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
14. Економіка розвитку: дослідження технологій переходу країн до прискореного стійкого економічного зростання. Режим доступу до ресурсу: <http://optimacenter.org/research/ekonomika-rozvytku-doslidzhennja-tehnologij-perehodu-krajin-do-pryskorenogo-stijkogo-ekonomichnogo-zrostannja-/>.
15. Валовий національний продукт (ВНП), в \$ США на душу населення. Режим доступу до ресурсу: https://gateway.euro.who.int/ru/indicators/hfa_32-0250-gross-national-income-us-per-capita/visualizations/#id=18839
16. Индекс человеческого развития. Режим доступу до ресурсу: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>
17. Индекс процветания. Режим доступу до ресурсу: <https://gtmarket.ru/ratings/legatum-prosperity-index>
18. Самые «зеленые» страны мира в 2021 году. Иммигрант Инвест. Режим доступу до ресурсу: <https://immigrantinvest.com/insider/greenest-countries-in-the-world-2021/>
19. TOMTOM TRAFFIC INDEX. Режим доступу до ресурсу: https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/
20. Звіт SIPRI: Військові витрати України зросли, незважаючи на пандемію. Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/zvit-sipri-viiskovi-vytraty-ukrainy-zrosly-nezvazhaiuchy-na-pandemiiu/a-57316652>